

Kitap Değerlendirmesi

Lynn Zastoupil and Martin Moir,
*The Great Indian Education Debate: Documents Relating
to the Orientalist-Anglicist Controversy, 1781-1843,*
Curzon, 1999.

Mahmut Cihat İzgi*

On yedinci yüzyılın başlarında ticari faaliyetler için Güney Asya'ya ulaşan İngilizler, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasi bir güç olarak bölgede konumlanmaya başladı. İngilizlerin alt kıtadaki varlıklarının tecessümü konusunda William Hunter 1818 gibi geç bir tarihi işaret etse de İngilizler 1750'lerden itibaren siyasi bir aktör olarak bölgede yerel idareciler ve diğer Avrupalı güçler ile mücadele eder durumdaydı. Fakat, İngilizler bu süreçte varlıklarını tesis etmek adına sadece siyasi ve askeri manada önlemler almadılar. İlginçtir ki İngiltere'de bile resmi bir eğitim politikası mevcut değilken İngilizler on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hindistan'da eğitim alanında çeşitli teşebbüslerde bulundular ve politikalar irad ettiler.

Bu manada 1780-1843 tarihleri arasında Hindistan'da İngiliz yöneticiler arasında polemik halini alan eğitim politikaları bağlamında; eğitim metodu, dili, yöntemi ve amacı konusunda ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar "*medium of instruction*" yani eğitim dilinin ne olması gerektiği konusunda kendini hissettirmiştir ve iki farklı düşüncenin ortaya çıkmasına neden olmuştur: *Or-*

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü / İslam Araştırmaları Merkezi, (cihatizgi@gmail.com)

yantalist ve Anglicist (Evangelist). Bu manada Lynn Zastoupil ve Martin Moir'in editörlüğündeki *The Great Indian Education Debate: Documents Relating to the Orietalist-Anglicist Controversy, 1781-1843*, isimli çalışma bu tartışmayı gözlemlemek açısından kayda değer bir eserdir. Editörler mezkûr tarihler arasında yaşanan tartışmaları değerlendiren uzun bir giriş kaleme aldıktan sonra bu dönemin ve tartışmanın önemli köşe taşlarını oluşturan otuz üç arşiv vesikasını transkript ederek değerlendirmeye tabi tutmuşlardır.

Esere dahil edilen belgelerden ilki Bengal Genel Valisi Warren Hastings tarafından 1 Nisan 1781 tarihinde Kalkûta'da Hindu Müslümanların ısrarları üzerine bir medrese açılması için kaleme aldığı kararnamedir. İkinci belge ise 1 Ocak 1792 tarihinde Jonathan Duncan'ın, kendisi Hastings'in ve politikasının önemli destekçilerindedir, Sanskritçe eğitim veren bir eğitim müessesesi tesis edilmesine yönelik yazdığı mektubun bir bölümüdür. Bu iki belge, Vali Hastings'in Hindistan'da sistemleştirmeye çalıştığı ve *Oryantalist* eğitim politikası olarak tanımlanan sürecin başlangıcıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse, Hastings kendi tasarrufu ile ilk kez bir İngiliz sömürgesinde eğitim politikası ortaya koymuştur. Vali'ye göre İngilizler, alt kıtada kırılğan bir yapıda olan hakimiyetlerini mutlak manada tesis etmek için Hindistan coğrafyasını, kültürünü, dillerini ve tarihini bilen elitler yetiştirmeliydi. Bu nedenle alt kıtanın geleneksel eğitim kalıpları sürdürülmeliydi. Bu manada Hastings ve destekçileri mezkûr politikayı sistemli ve sürdürülebilir bir hale getirebilmek adına geleneksel Oryantal eğitimi, Arapça ve Sanskritçe, şiddetli bir şekilde savundular.

Öte yandan bu politika kısa bir süre sonra İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin üst düzey yöneticilerinden biri olan Charles Grant tarafından şedit bir biçimde eleştirilmeye başlandı. Editörlerin esere dahil ettikleri üçüncü belge de zaten Grant'ın bu eleştirilerini içeren ve Hindistan hakkında gözlemlerini anlatan *Observations on the State of Society among the Asiatic Subjects of Great Britain, Particularly with Respect to Morals* isimli, 1792 yılında kaleme aldığı eserinin bir bölümüdür. Anglicist mezhebinin Claphan koluna bağlı olan Grant ve arkadaşları iki sebepten dolayı Hasting'in Oryantalist eğitim politikasına karşı çıkmaktaydı. Birincisi, Genel Vali ve arkadaşlarının Hindistan'da İngiliz hakimiyetinin henüz yerleşmemiş olması hasebiyle misyoner faaliyetlere karşı çıkması ve engellemesi, ikincisi ise

eğitim dilinin Sanskritçe ve Arapça olarak devam etmesiydi. Eserde yer alan belgede de belirttiği gibi Grant ve destekçileri Şirket'in eğitim politikasının değiştirilmesi gerektiği düşünmekteydi ve bu bağlamda misyoner faaliyetlere izin verilmeliydi ve İngilizce resmi dil olmalıydı. Bu tartışmalar Şirket'in Londra ile her 30 yılda bir imzaladığı anlaşmaya kadar devam etti. Grant ve taraftarları, 1793'te imzalanan anlaşma metnine Şirket'in eğitim faaliyetlerini değiştirmesi yönünde bir madde eklenmesi için Londra'da ciddi bir lobi çalışması yürüttüler. Ancak başarılı olamadılar. İlk mücadeleyi kaybeden Anglicistler ısrarlarından vazgeçmediler ve 1813'te imzalanacak diğer anlaşmaya kadar faaliyetlerine devam ettiler. Şirket'in mezkûr tarihte imzaladığı anlaşmaya her iki grubun faaliyetleri nedeniyle eğitim ile alakalı olarak bir madde eklendi. Eserde dördüncü vesika olarak transkribe edilen bu metin Şirket'in eğitim faaliyetleri konusunda atması gereken adımları 43. maddede belirtmiştir. Her ne kadar Londra ilk kez Hindistan'da eğitim meselesine müdahil olsa da, eğitim dili ve yöntemi konusunda net bir tavır ortaya koymamış ve her iki grubu da memnun edecek bir tavır sergilemiştir.

1813'te imzalanan anlaşma akabinde tartışmalar bir süre alt perdeden sürdürülmüştür. Zira bu dönemde hem Hindistan'da hem de Londra'da İngiliz yöneticiler Hindistan'da İngiliz hakimiyetinin nihai olarak tesis edilmesi için yoğunlaştırılan siyasi ve askeri faaliyetlere odaklanmışlardır. Bu nedenle editörlerin esere dahil ettikleri bu dönemi kapsayan resmi belgeler genellikle yöneticilerin veya toplumun önde gelen şahsiyetlerinin eğitim politikası konusunda tavsiyelerini içermektedir.

İngilizlerin alt kıtada işgal faaliyetlerinde başarılı olmaları ve Kuzey Hindistan'ın büyük bölümünü hakimiyetleri altına almaları akabinde bu tartışmalar yeniden alevlenmiştir. 1823'te Hindistan'da eğitim faaliyetlerinin nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda kararlar alan bir mercii tesis edilmiştir. Bu kurul Oryantalistlerin çoğunluğu nedeniyle Hastings'in tesis ettiği eğitim politikasında bir değişiklik yapmamıştır. Ancak Hindistan Genel Valiliğine Lord William Bentinck'in atanması sonrası kurulda Anglicist üyelerin sayısı giderek artmıştır. Daha önce Oryantalist üyelerin çoğunluğu sebebiyle eğitim faaliyetlerini istedikleri şekilde yürütemeyen Anglicistler kurulda üye sayısının eşitlenmesiyle harekete geçmişlerdir. Bu manada her iki grup da kendi düşüncelerini ihtiva eden tavsiye mektuplarını

on ikinci ve on üçüncü belgede görüldüğü üzere Genel Vali'ye göndermişlerdir. Ancak Vali Bentinck, Hindistan'da eğitim dilinin ne olması gerektiği konusundaki kararı kısa bir süre önce Hindistan'a gelen ve Charles Grant'ın en önemli destekçilerinden biri olan Zachary Macaulay'ın oğlu Lord Babington Macaulay'a bırakmıştır. Komisyonun hukuk üyesi pozisyonunda yer alan Macaulay'ın kararını içeren 2 Şubat 1835 tarihli kararname eserde on dördüncü belge olarak yer almaktadır ve bu vesika Hindistan'da radikal bir değişikliğin miladıdır. Zira yüzyıllar boyunca Hindistan'da hakim dil olan Farsça devlet kademelerinden kaldırılmış; eğitim ve idari alanlarda İngilizce hakim kılınmıştır. Bu belgenin akabinde esere dahil edilen ve değerlendirilen diğer belgeler Macaulay'ın kaleme aldığı kararnameye yönelik müspet ve menfi manada gerek Şirket yöneticilerinin gerekse toplumun farklı kesimlerinin tepkilerine ayrılmıştır.

Sonuç olarak, Lynn Zastoupil ve Martin Moir editörlüğünde yayımlanan bu eser, Hindistan'da İngiliz sömürge eğitim politikalarının tartışıldığı en mühim süreç olan 1780-1843 arasındaki dönemi resmi belgelere yer vererek değerlendirmektedir. Bu bağlamda eser iki açıdan oldukça önemlidir. İlk olarak kitapta yer alan belgeler İngiliz yöneticilerin Hindistan'da yürürlüğe koymaya çalıştıkları eğitim politikasının kronolojisini göstermesi açısından oldukça değerlidir. İkincisi ise her ne kadar Oryantalistler ve Anglicistler arasında eğitim meselesi nedeniyle bir tartışma yaşansa da iki cenah da bu belgelere göre şu konuda mutabıklardı; Hindistan'ı kalıcı olarak İngiltere hakimiyetinde nasıl tutabiliriz. Bu bağlamda eserde yer alan belgeler sadece sömürge eğitim politikalarının kronolojisini takip etmek için değil, aynı zamanda İngiltere'de resmi bir eğitim politikası olmamasına rağmen neden Hindistan'da böyle bir çaba içerisine girildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Ayrıca eser hakkında şunu belirtmenin faydalı olacağını düşünüyorum. Daha önce böyle bir çalışma Henry Sharp tarafından 1920 yılında *Bureau of Education, India: Selections from Educational Records, Part I, 1781-1839* ismiyle yayımlanmıştır. Ancak eserin uzun bir süre önce yayımlanması ve dünya kütüphanelerinde bu esere ulaşma imkanının oldukça zor olması sebebiyle *The Great Indian Education Debate: Documents Relating to the Orietalist-Anglicist Controversy, 1781-1843* adlı eser bu alanda çalışan akademisyenlere önemli bir katkı sağlamıştır.